

Ženska osloboja in zakon.

Spisala Danica.

Srečni zakon! Ali si moremo sploh še kaj misliti, kar bi uplivalo bolj dobrodejno na razvoj npravstvenega, moralnega življenja, nego je harmonična zveza dveh bitij v srečnem, blaženem zakonu? Mož, sam na sebi morda silovit, surov, se oblaži v veselem krogu svoje ljubljene družine. Njegov morda le preostri, trmasti značaj se omehča pod uplivom dobrohotne, blage ženice. A žena, sama morda neodločna, slabotna, utrdi si značaj, naslanjaje se na krepkejšega, trdnejšega svojega soproga. Kaj pa še-le kopica nedolžnih otročičev! Če nima ljubezen sploh uže dovolj moči, da ublaži človeško srcé, ublaži je ljubezen do teh nedolžnih, malih stvaric, — očetovska, — materinska ljubezen. Koliko moralicne moči daje starišem pogled v nedolžne oči njihove dece! — Istinito, izvor največje sreče, največjega blaženstva je srečni zakon.

Ali žal, kako malo je srečnih zakonov!

In ni čuda.

Kako se pa sklepajo dandanes v obče zakoni? Kolikokrat je ljubezen povod takej zvezi? Sebičnost našega veka zatira navadno vsa srčna čutila ter daje govoriti le računajoči pameti. Ta potrebuje večje svote denarja v razvoj svojega podjetja ter gleda, da si jo priženi, ne gledé na značaj in srcé svoje izvoljenke, marveč le na njeno mošnjo; onemu se je pristudila gostilniška hrana ter se ogleduje po dobri kuharici, ki sicer ugodí njegovemu želodcu, nikdar ne njegovemu srcu. Drugi zopet potrebuje sijajne reprezentantinjé svoji hiši i. t. d. A dekleta se le udajajo, da si le osigurajo bodočnost.

A srce, srce, kako malo ima ono govoriti ob sklepu zakonov!

Ali se moremo potem sploh še čuditi, če zakonska ne harmonirata, če je njiju hiša kraj obupa in razjedajočega kesa, mesto kraj blažene sreče in mirú?

Res ne poznam institucije, človeka bolj ponižajoče, nego je konvencionalni zakon! Seveda se mi bode ugovarjalo: saj so često i taki zakoni prav nesrečni, ki so se sklenili iz ljubezni. A obratno so često zakoni prav povoljni, koje je inspiriralo prav prozaično gmotno vprašanje.

Da, res je tako. Dostikrat so tudi konvencionalni zakoni prav srečni, če se združita dva človeka, ki sta si v svesti svojih dolžnosti, koje jima nalaga zakonski stan. Skupni interesi, skupno delovanje ju veže vedno tesneje in prvotno prijateljstvo se spreminja sčasoma

v pravo srečno ljubezen. Seveda, nimajo baš tu nikakih zaslug otroci, ki tvorijo vedno najtesnejšo vez mej zakonskima. Da so pa tudi prav zaljubljeni parčki često nesrečni, temu je pa zopet povod slepa, brezumna zaljubljenost, ki ne vidi v ljubljenem bitju človeka, marveč angelja, junaka, uzor človeka. Ko se jima poleže po preteku medenih tednov najhujša strast, spoznata v svojem uzoru le navadnega človeka z človeškimi hibami in poraz je gotov. Toda pametni zakonski, kojim ni bila ljubezen le slamnati ogenj, se bodo vedeli novemu položaju akomodirati, srečno prebivši nevarno krizo.

A kaj nam je storiti, da se ohrani zakon v svoji prvotni, neskaljeni čistosti, da se zatrejo vsi nevredni, računajoči povodi k zakonski zvezi? Res, prav težko — da, celo nemožno je to v našem sedanjem socialnem položaju.

In vendar smelo trdim, da poznam sredstvo, ki bi spremenilo zakon zopet v to, kar mora naravno in moralno biti: srčna zveza mej možem in ženo v ohranjenje človeškega rodu.

In to sredstvo je žensko osvobojenje.

Vem, da se zoper to trditev zopet vzdigne glasni vrišč in krik.

Kako more slobodna žena pospeševati srečo zakona? Zakonska žena, ki naj bode uzor milobe in udanosti, ki naj le skromno deluje v domačem krogu ob domačem ognjišču, ki naj skrbi le za svojo družino, za udobnost svojega soproga — brez brige za ves vnanji svet (seveda s precejšnjo kratkovidnostjo in v obmejenem obzorju!) — ona ista naj se nam nakrat izpremeni v slobodno, samosvojo, emancipirano moderno ženo!

Nemožno!

To bi bil poraz vsemu zakonskemu življenju!

Tako nekako bodo sodili nasprotniki ženskemu gibanju po svojih preddiluvijalnih predsodkih. Toda, oglejmo si stvar natančneje, — nepristransko, slobodno.

Neprosta žena. Njena prihodnost je odvisna le od slučajja, jo li kdo zasubi ali ne. Če ostane sama, kakšno bode ji življenje, pusto, prazno! Ako živi v dobrih gmotnih razmerah, dobro, uživala bode vsaj nekoliko ugleda. Kaj pa, če je revna, če se mora stežka boriti za vsakdanji kruh v skromnih službicah, ženskimi dostopnih? Ali ne vporabi z veseljem prve prilike, ko se ji približa snubec, naj bode še tako oduren in njej nepovoljen? Kako pa hoče takemu možu olajšati in oslajšati življenje, če nima zanj niti najmanjšega gorkega čutila? Tak zakon popelje naravnost v močvirje duševne propalosti in nemorale.

Nasprotno slobodna žena. Duševno in telesno harmonično razvita tvori itak prikupljivejšo sliko, nego dušne revice naše sedanje dobe. Kaj pa še-le kot zakonska žena? Ona si ni »ulovila« moža z vsemi sredstvi koketerije in hinavščine, ni čakala doma v svojem »Altjungfernheimu« zdihtuje odrešilnega viteza. Marljivo delovanje v poklicu, ki si ga je izvolila po svojem ukusu, po svojem nagnjenji, ji je prijetno kratilo čas. Še-le ko ji je srce vzplamtelo za izvoljenega moža, ko ji je žejna duša našla dušo, ki se vjema z njeno, tedaj še-le se je vdala z vso strastjo deviške njene ljubezni v idealno zvezo prostovoljnega zakona.

A to je prvi pogoj srečnemu zakonu.

Nadalje. Kako občuje možki svet dandanes z ženskim spolom? Pač redko se čuje pametna beseda v pogovoru mladih ljudij različnega spola. Ves pogovor se suče navadno le okoli vsakdanjih budalosti, mej koje vedo mladi (in žal, tudi stari!) gizdalini vpletati bolj ali manj spretno vsakovrstnega laskanja, prilizovanja in hlinstva. A to imenujejo »dvorjenje«.

Krasna beseda, vsa vredna našega »fin de siècle!«

Seveda, prav tako se vedejo tudi srečni ženini napram svojim še srečnejšim nevestam. Kot njihovi vdani sužnji se smucejo okoli njih, jim vstrezajo, kjer le morejo, se jim klanjajo, jih obsipavajo z galanterijami brez konca in kraja. In one — kraljice, so vse blažene, meneče, da bode zdaj vedno tako.

A po poroki pozabijo možje kaj kmalu vse ljubezenske slavo-peve. Ponižni sluga se izpremeni često kar čez noč v strogega gospodarja, a mlada ženica stoji tu vsa poparjena — sledi jok in stok — moževa nejevolja — tableau!

Vse drugače je to pri svobodni ženi.

Ona spozna vse laskanje in dobrikanje za nevredno, ker ni v nikaki zvezi s pravoljubeznijo in s spoštovanjem. Vajena spolnovati točno svoje stanovske dolžnosti, uda se tudi v zakonskem stanu rado-ovoljno. Ne bode se čutila sužnje svojega moža, nikakor, marveč se bode akomodirala novemu delokrogu, ki se ji nudi kot gospodinji, kot ženi in materi. In kot taka mora pač skrbeti za možovo udobnost, mora mu streči, kjer in kakor le vé in more, mora mu pripravljati prijeten, prikupljiv dom, da si ga naveže na-se tesneje in tesneje, dokler ni postal prvotni osorni gospodar do cela pravi — — — no, kakor pravi Goethe:

Dienen lerne beizeiten das Weib nach ihrer Bestimmung;
Denn durch Dienen allein gelangt sie endlich zum Herrschen,
Zu der verdienten Gewalt, die doch ihr im Hause gehört.

Ako zakonska žena služi svojemu možu, nima to prav nič ponižujočega na sebi. Nasprotno, to je naravno in to naj tudi bode. Služi mu iz ljubezni.

Naj bi vendar enkrat že nasprotniki ženskega oslobojenja uvaževali, da so dolžnosti privatnega življenja čisto neodvisne od javnih poslov. V javnosti imajo pač ženske iste pravice kakor mož, a v domačem krogu je in ostane ona tiha, nesebična, požrtvovalna prijateljica svojemu soprogu.

Človeška nprav se pač ne da predrugačiti. Dekle samovoljno, odločnega značaja se tudi kot zakonska žena ne bode mogla do cela zatajiti. Take krepke, samosvoje ženske postanejo v zakonu rade to, kar se označi s klasičnim imenom Ksantipa. Dobro, dajte jim primerne delovanja zunaj hiše, kjer bodo smele vpodabljati in vaditi svojo energijo, pa vam bodo doma gotovo najpohlevnejše ženice. Nevporabljene, nakopičene moči jih ravno silijo postopati v domačem krogu drugače, nego bi bilo želiti. A krivda prav za prav ne gre njim, temveč naši organizaciji, ki sili tudi krepke žene samo v tesne sponе domačega delokroga. Zato je pa nujno potrebno, da se i zakonskim ženam dovoljuje delovanje v javnosti. Kako se imajo te službe vrediti, da zamore žena spolnovati poleg njih i svoje dolžnosti kot mati in gospodinja, o tem tukaj pač ni moči govoriti.

Tukaj naj bodi omenjeno le dejstvo.

A to še ni vse.

Malenkostne vsakdanje skrbi okoli ognjišča in poleg krparije, neizogibna jeza s posli, kričeči otroci in kar je še več takega, mora storiti i najboljšo ženo sčasoma nervozno — ako baš nima železnih živcev — če stoji le na količkaj višjem duševnem niveau-u. Če nima prilike razvedriti se vsaj po nekaj časa na dan zunaj hiše, mora postati sčasoma črna, nejevoljna. Ah, in kako škodljiva je ženska nejevolja srečnemu zakonu! O tem pač priča nebroj nervoznih in histeričnih ženskih, kojim vsi zdravniki tega sveta ne morejo pomagati toliko, kolikor bi jim pomoglo marljivo delovanje v resni službi. Redno delo ob določenih urah ima neprecenljivega upliva na trdno voljo, oh, in kako treba te našim histeričnim damam!

K sklepu naj pa omenjam še bolj praktično stran. V povoljnih gmotnih razmerah se živi prijetno in veselo. A težko je izhajati v bedi. Prazni želodec menda niti ljubezni ne pospešuje; a kolikokrat je pač nepričakovano pomanjkanje krivo neslogi v zakonu. Schiller je bil pač velik idealist, ko je spel svoj občeznani »Raum ist in der kleinsten Hütte...« Da, da, če bi ostal tisti ljubeči parček sam. A

navadno ne izostane božji blagoslov in kočica postaja tesna. V takih slučajih jame navadno mož ženi očitati, da preveč potroši, da ne vé štedljivo gospodinjiti, a žena gleda pisano na moža z vprašanjem, ali res ne more povekšati svojih dohodkov. Ali bi bilo morda napačno, če bi i ona prispevala nekoliko k skupnemu budgetu? In če si to pridobi v javni službi z nekoliko boljším uspehom, nego z običajno šivanko, bo-li to morda kaj škodilo vrednosti pridobljenih novcev? Vsekako nimata potem drug drugemu kaj očitati, ako se trudita skupno za vsakdanji kruh.

Tedaj naša deviza je in ostane: Ženski slobodo in istih pravic kakor možu, kajti to ni samo potrebno v dosego ženskega blagostanja, potrebno je marveč v dosego obče človeške sreče. Prava ljubezen je v civiliziranem narodu možna le mej enakopravnima zakonskima. Ljubezen do sužnje, do nizke služkinje, ni ljubezen. A brez ljubezni ni sreče, kajti

Das Glück ist die Liebe,
Die Lieb' ist das Glück.
Ich hab' es gesagt
Und nehm 's nicht zurück.

O da bi zatemnela...

Nebeške plamenice
Nad manoj se smejo,
Očesca so krilatec,
Ki zrejo na zemljo.

O da bi zatemnela,
Ko gledajo z neba
Nestalnost zemske sreče —
In toliko solza!

Kristina.

Mstinski močeradi.

Povest iz življenja.

Ruski spisal A. Cjehanovič. — Prevel Zaplaninec.

(Dalje).

inil je še poldrugi mesec, in naposled se je pričelo davno zaželeno rokodelstvo.

Voda v Msti je čez nekaj tednov burnega kipenja po »plesih«*) začela padati.

V slapih so zaprli zatvornice, kajti ladje so priplule.

*) Zavijanja reke, ki se šestokrat sklepajo skoraj v krog.